

fiom:

Adoptiekind op de basisschool

Informatie voor leerkrachten

Colofon

Dit is een publicatie van Fiom
www.fiom.nl

Vormgeving: New Boxes
Foto's: Shutterstock en Stocksy
Druk: Tweede druk (2022)

© 2022 Fiom
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd zonder
schriftelijke toestemming van Fiom

Inhoudsopgave

06	Inleiding
07	Wat aan adoptie voorafging
11	Wennen en hechten
14	Naar school: keuzes van ouders
20	Ontwikkeling van basisschoolkinderen
28	Adoptiekinderen in de onderbouw
33	Aanpak in de klas
37	Zorg en begeleiding
40	Zorg en begeleiding
43	Meer informatie

Inleiding

Adoptiekinderen hebben al heel wat meegemaakt voor ze naar Nederland komen. Ze zijn afgestaan, hebben vaak meerdere verzorgers gehad en zijn niet zelden verwaarloosd geweest. Na hun adoptie hebben ze moeten wennen aan hun ouders en een totaal nieuwe omgeving. Soms zitten ze nog midden in dat proces. Al deze ingrijpende ervaringen kunnen nog jarenlang doorwerken in hun gedrag en leerprestaties op school.

Met de juiste begeleiding en aanpak kunnen adoptiekinderen hun schooltijd meestal goed doorlopen en eventuele ontwikkelingsachterstanden inhalen. Een adoptiekind is erg gebaat bij een 'adoptiealerte' leerkracht. Dat is een leerkracht die aansluit bij de specifieke behoeften van het kind, problemen op tijd signaleert en het kind extra veiligheid en voorspelbaarheid biedt.

Met de informatie uit deze brochure kun je als leerkracht beter afstemmen op de onderwijsbehoeften van adoptiekinderen. Tips en voorbeelden helpen je signaalgedrag te herkennen, een positieve band met het kind op te bouwen en als het nodig is extra zorg of begeleiding in te schakelen.

De tips en voorbeelden kun je ook goed toepassen op andere kwetsbare kinderen. Denk aan kinderen die een lastige thuissituatie hebben doorgemaakt, die veel te vroeg geboren zijn of pleegkinderen.

Voor de leesbaarheid is het adoptiekind steeds aangeduid met 'hij', in plaats van hij/zij. Heb je nog vragen of behoefte aan advies? Neemt dan contact met ons op. Achterin deze brochure vind je onze gegevens voor meer informatie of hulp.

Wat aan adoptie voorafging

Een veilig gevoel op school is een belangrijke voorwaarde om tot leren te komen. Vanwege hun voorgeschiedenis van afgestaan zijn, scheidingen en een tekort aan zorg en stimulans, hebben adoptiekinderen vaak extra behoefte aan veiligheid en voorspelbaarheid.

Achtergronden adoptieouders en -kinderen

Een adoptiegezin is geen gewoon gezin. De meeste adoptieouders, ongeveer tachtig procent, konden zelf geen kinderen krijgen en hebben een lang en emotioneel traject doorlopen voordat ze gingen adopteren. Adoptiekinderen hebben op jonge leeftijd al veel meegemaakt. Ze zijn gescheiden van hun biologische ouders en familie. Vervolgens hebben de meesten van hen korte of langere tijd in een kindertehuis geleefd. Daar werd zo goed mogelijk voor hen gezorgd, maar de omstandigheden in een tehuis zijn niet te vergelijken met die in een gezin. De meeste adoptiekinderen zijn slachtoffer van ondervoeding, verwaarlozing en soms van misbruik.

Overlevingsgedrag

De meeste adoptiekinderen hebben voorafgaand aan hun adoptie in een kindertehuis geleefd. Om zich in die omstandigheden te kunnen handhaven, hebben ze overlevingsgedrag ontwikkeld. Bijvoorbeeld de clown spelen, zich

overall mee bemoeien of haantje de voorste willen zijn. In het adoptiegezin is dit gedrag niet meer nodig. Het kind hoeft niet langer te 'vechten' om aandacht, eten en speelgoed. Toch kan een kind in de eerste jaren na de adoptie terugvallen in zijn oude gedrag, vooral in spannende situaties. Dat geeft hem houvast. Vaak hebben ouders en leerkrachten adoptiespecifieke hulp nodig om de onderliggende behoefte te begrijpen en het kind te helpen ervaren dat het ook anders kan.

Over adoptiekinderen

- 88% van de adoptiekinderen is bij aankomst in Nederland twee jaar of ouder. Dat betekent dat het kind in de fase van het wennen en hechten steeds vaker ook al naar school gaat.
- 95% heeft bij aankomst een 'special need', dat wil zeggen een bijzondere zorgbehoefte op medisch, social, emotioneel of psychisch vlak.

Emoties begrijpen

Om emoties en gedrag van een adoptiekind te begrijpen, is het belangrijk om op hoofdlijnen te weten wat hij allemaal heeft meegemaakt. Waar, met wie en onder welke omstandigheden heeft hij geleefd? Een kind dat in een groep op straat leefde, kan moeite hebben met het aangaan van een intieme band met een volwassene. Voor een kind dat voor zichzelf moest opkomen zal het lastig zijn om potloden, scharen en plakselpotjes te delen met anderen. Van sommige kinderen is veel van de voorgeschiedenis bekend, van andere bijna niets.

Invloed van het verleden

Veel adoptiekinderen hebben bij de start van hun adoptie een ontwikkelingsachterstand. Dat kan op motorisch, lichamelijk, cognitief, taal-/

spraak- of sociaal-emotioneel gebied of een combinatie daarvan zijn. Die achterstand is een gevolg van tekorten aan voeding, aandacht, verzorging en stimulans.

De leeftijd waarop een kind is geadopteerd, is niet van doorslaggevende betekenis voor zijn ontwikkelingskansen. Het gaat er vooral om wat een kind heeft meegemaakt. Een baby die al een paar keer gescheiden is van zijn verzorgers en in het kindertehuis geen persoonlijke zorg en aandacht kreeg, kan op latere leeftijd meer last hebben van zijn voorgeschiedenis dan een kind van vier dat voor de adoptie een lange periode in een stabiel pleeggezin woonde. Bovendien is het ene kind veerkrachtiger dan het andere.

Martine, leerkracht groep

3: “In mijn klas zit een meisje dat als baby een jaar lang met haar moeder en twee zusjes op straat heeft geleefd. Vervolgens is ze afgestaan en heeft toen drie jaar in een kindertehuis gezeten. In dat tehuis heeft ze veel wisselende verzorgers gehad en is vervolgens geadopteerd. Ze is op school snel van slag en kan angstig reageren op een verandering.

Als ik haar nadrukkelijk laat merken dat ik haar zie en begrijp, wordt ze wel weer rustig. Ze heeft veel baat bij oogcontact met mij en veel duidelijkheid over het dagprogramma. Zo veel ellende doet iets met een kind, daar ben ik van overtuigd. Het vraagt soms ook om specifiek handelen van een leerkracht.”

Hoe gaat het op school?

Adoptiekinderen hebben in de basisschoolperiode vaker leer- en gedragsproblemen en ontwikkelingsachterstanden dan leeftijdsgenootjes. Ze vertonen relatief vaker druk of juist teruggetrokken gedrag en kunnen zich op school moeilijker concentreren.

Kinderen kunnen achterstanden grotendeels inhalen wanneer ze weer - of voor het eerst - ervaren dat betrouwbare volwassenen hen steeds opnieuw kunnen helpen spanning weg te nemen of moeilijkheden op te lossen.

Wennen en hechten

Voor elk kind is een veilige gehechtheidsrelatie met zijn ouders belangrijk. Het is de basis voor zijn hele verdere ontwikkeling. Al heeft een adoptiekind zijn plekje gevonden in zijn gezin, toch kan naar school gaan stress geven en oud overlevingsgedrag oproepen.

Belang van basisvertrouwen

Een voorwaarde om te kunnen leren, is het hebben van basisvertrouwen. Basisvertrouwen is het gevoel dat je er mag zijn, dat je recht van bestaan hebt en een veilige plek om in op te groeien. Dat je weet dat je zelf iets kunt, dat je de moeite waard bent en dat je er op kunt vertrouwen dat belangrijke anderen er voor je zijn als je ze nodig hebt. Een kind beschikt over basisvertrouwen als het veilig gehecht is.

Een kind met basisvertrouwen durft zichzelf te zijn bij zijn ouders en weet dat hij kan rekenen op hun onvoorwaardelijke steun. Hij voelt zich veilig, beschermd en geaccepteerd en krijgt een vertrouwensvolle en emotionele band met hen; hij hecht zich aan hen. Daarom werken adoptieouders meestal eerst aan het opbouwen van een hechte band. Ze houden de eerste maanden na aankomst de leefwereld van hun adoptiekind klein. Zo leert hij dat hij echt bij zijn adoptieouders hoort.

Veilige gehechtheid

Wie opgroeit in een veilige relatie met ouders, bouwt zelfvertrouwen op. Een

kind met zelfvertrouwen durft ook los van opvoeders dingen te ondernemen, relaties met anderen aan te gaan en kan rekening houden met wensen en gevoelens van anderen. Een veilig gehecht kind durft zelfstandig een steeds wijder wordende omgeving te verkennen. Het durft ook om hulp of troost te vragen als dat nodig is.

Adoptiekinderen hebben vaker een tekort aan basisvertrouwen dan kinderen die bij hun biologische ouders opgroeien. Als kind zijn veel geadopteerden liefde en aandacht tekortgekomen. Vaak hebben ze niet de kans gekregen van kleins af aan onvoorwaardelijke intimiteit en geborgenheid te ervaren. Daardoor kan het lijken of ze die ook niet nodig hebben of dat ze er geen behoefte aan hebben. Uit angst om (weer) verlaten te worden, wijzen ze intimiteit daarom nog af.

Een hechtingsproces duurt jaren. Een adoptiekind in je klas kan dus nog midden in dat proces zitten. Het kind moet erop leren vertrouwen dat hij niet opnieuw verlaten wordt, maar dat zijn ouders er onvoorwaardelijk voor hem zijn. En hij moet leren omgaan met geborgenheid en individuele aandacht. Dat alles heeft tijd en een

stabiële gezinssituatie nodig. Vanuit die vertrouwde plek in het gezin kan een kind zich ook in een nieuwe situatie, zoals school, prettig gaan voelen en ontwikkelen.

Opvoedingsvaardigheden adoptieouders

Adoptieouders zijn meestal heel gemotiveerde en toegewijde ouders. Net als andere ouders staan ze voor de taak hun kind te stimuleren en op te laten groeien tot een verantwoordelijk en zelfstandig persoon.

Voor adoptieouders komen daar nog een aantal opvoedingsvaardigheden bij:

- een duurzame, emotionele en wederzijdse band opbouwen met een niet-biologisch eigen kind;
- aansluiten bij het ontwikkelingsniveau van hun kind, dat zich jonger kan gedragen dan zijn kalenderleeftijd;

- open communiceren met het kind over zijn afkomst, biologische familie en geschiedenis;
- omgaan met extra identiteitsvragen en anders-zijn;
- rouw- en verlieservaringen van het adoptiekind en soms ook -ouders zelf erkennen en ondersteunen;
- rootsvragen (vragen naar zijn herkomst) erkennen en ondersteunen.
- omgaan met instanties, samenwerken met professionals (therapie, traumabehandeling, onderzoeken)

Inspelen op onderwijsbehoeften van adoptiekinderen

Veel adoptiekinderen die op school komen, zijn nog bezig met bouwen aan hun basisvertrouwen. Op school moeten adoptiekinderen dit vertrouwen ook krijgen. Het werkt erg stimulerend als de leerkracht inspeelt op hun onderwijsbehoeften: veiligheid, voorspelbaarheid en betrouwbaarheid.

Een 'adoptiealerte' leerkracht kan hen dat bieden. Dat is een leerkracht die:

- begrijpt welke impact zijn voorgeschiedenis op het kind heeft;
- het kind extra ondersteunt bij stress en emotie en overgangen in de les;

- ziet dat het kind voor sommige dingen extra tijd en hulp van de leerkracht nodig heeft;
- in staat is om zijn verwachtingen af te stemmen op het (emotionele) ontwikkelingsniveau van het kind in plaats van de kalenderleeftijd;
- duidelijk en voorspelbaar is en helpt herstellen wat er niet goed ging;
- veiligheid biedt, bijvoorbeeld door het kind vlakbij de leerkracht te laten zitten;
- het kind structuur biedt bij leertaken.

Peter, adoptievader van Li-An (4 jaar): "Li-An moest in het begin niets van ons hebben. Ze sloeg ons letterlijk van zich af. Een orthopedagoge heeft ons geholpen het contact met Li-An op te bouwen. We maakten de omgeving voor haar overzichtelijker door alles te benoemen wat wij deden en wat ze zag. Haar emoties benoemen we hardop zodat ze zich beter begrepen voelde. Daarna zijn we pas meer lichamelijk contact met haar gaan zoeken. We droegen haar vaak alsof ze een baby was en gingen met haar in bad. Hierdoor zijn we naar elkaar toegegroeid. Ze reageert nu ontspannen als we haar aanraken en ze geniet van een knuffel."

Rianne, leerkracht groep 2: "In mijn klas zit Moise, een geadopteerde jongen uit Haïti. Zijn ouders zijn heel betrokken en volgden Moise op de voet. Elke keer wilden ze gesprekjes over hem. In het begin vond ik dat wat benauwend. Tot ik inzag dat ik de kennis en inzet van deze ouders juist positief moest zien en kon gebruiken in mijn aanpak. We praten of mailen nu maandelijks over zijn vorderingen en zijn gedrag. Nu we regelmatig met elkaar afstemmen, begrijp ik Moises gedrag beter en lukt het me contact met hem te houden op momenten die spannend voor hem zijn."

Naar school: keuzes van ouders

De meeste adoptieouders zoeken voor hun adoptiekind een school die oog heeft voor de mogelijkheden en behoeften van adoptiekinderen. In combinatie met een veilige en duidelijk gestructureerde omgeving leert het kind verder te vertrouwen op zijn kunnen.

Waar adoptieouders op letten

Om te bepalen of een school geschikt is voor hun kind, zullen adoptieouders bij een intake of kennismaking op school vooral letten op onderstaande punten.

- Staat de school open voor adoptiekinderen? Wil de school zich erin verdiepen?
- Zijn er mogelijkheden voor bijvoorbeeld extra zorg, langer wennen, later starten, geregeld overleg met ouders?
- Biedt de school een duidelijke structuur? Hoe is dat merkbaar?
- Hoe behandelt de school leerlingen met leer- en gedragsproblemen? Is er een gedragspecialist aanwezig?
- Hoe groot zijn de klassen?
- Welk type onderwijs biedt de school? Adoptiekinderen zijn gebaat bij een gestructureerde en voorspelbare manier van lesgeven.
- Kan het kind dezelfde leerkracht houden in de kleutergroepen?

Bedenk als school wat je wel en niet kunt bieden. Als er bijvoorbeeld onvoldoende begeleiding mogelijk is, kunnen ouders die als het nodig is zelf buiten de school regelen.

Overlevingsgedrag

Bij het intakegesprek met de ouders is het zinvol om meer te weten te komen over de achtergrond van het kind en de adoptie. Op basis hiervan kun je een reële inschatting maken van zijn onderwijsbehoeften.

Juf Renate, leerkracht

groep 3: “Het is heel belangrijk dat je als leerkracht in de onderbouw het kind tijd en ruimte geeft om te wennen en een vertrouwensband op te bouwen. Dat kost tijd. Ik vind het bij adoptiekinderen belangrijk dat ze in de kleuterjaren steeds dezelfde juf hebben. Die kan goed de sociale en emotionele ontwikkeling van het kind volgen en daarop aansluiten.”

Onderwerpen

- Wat is de voorgeschiedenis van het kind? Zijn dit feiten of vermoedens?
- Had het kind bij aankomst een ontwikkelingsachterstand en/of een medisch probleem?
- Is het kind eerder op een school, peuterspeelzaal of kinderdagverblijf geweest?
- Hoe verloopt het hechtingsproces in het gezin?
- Kan het kind zijn stress en emoties reguleren? Zo ja, hoe? Zo nee, wat kan het kind helpen?
- Zijn er gevoelens van verdriet, gemis en rouw bij ouders en/of kind die samenhangen met de adoptie?
- Is er contact met de biologische familie of anderen in het land van herkomst?
- Hoe beleeft het kind zijn of haar adoptie?

Regulier of speciaal?

Soms is een adoptiekind beter op zijn plek in het speciaal (basis)onderwijs. De groepen zijn kleiner, het kind kan beter in zijn eigen tempo en op zijn eigen niveau werken. Er zijn meer deskundigen betrokken bij de school. Dit kan een voordeel zijn als het kind extra aandacht of zorg nodig heeft, bijvoorbeeld omdat het een ontwikkelingsachterstand heeft, al dan niet in combinatie met een special need of ernstige hechtingsproblematiek.

Klaar voor school?

Het merendeel van de kinderen gaat rond de vierde verjaardag naar school. Een kind went meestal eerst een aantal ochtenden en gaat al vrij vlug hele dagen. Adoptiekinderen hebben vaker een aangepast programma nodig. Ze hebben gemiddeld meer moeite met grote veranderingen, zijn erg gevoelig voor in- en externe prikkels en kunnen hun spanning en emoties soms nog niet goed zelf reguleren. Het kind voelt zich misschien nog niet veilig genoeg. Ook begrijpt hij soms nog onvoldoende dat zijn ouders hem echt weer op komen halen als de schooldag afgelopen is. Heeft een kind dit vertrouwen (nog) niet en is het nog bezig eerst in het gezin ‘thuis te komen’? Dan is het beter om nog even gedeeltelijk of geheel te wachten met naar school gaan.

Op oudere leeftijd geadopteerd

Bij een op oudere leeftijd geadopteerd kind is het advies hem eerst goed te laten wennen in het gezin, ook al wil hij graag naar school of heeft hij een achterstand. Een veilige gehechtheid is immers het fundament voor verdere ontwikkeling van het kind. Overleg met ouders en eventueel het samenwerkingsverband en de leerplichtambtenaar over een rustig wenschema waarin het kind bijvoorbeeld start met halve schooldagen. Ook kan de school preventief advies en begeleiding inschakelen van Fiom Adoptievoorzieningen.

Uitstel van leerplicht

Kinderen zijn vanaf hun vijfde jaar leerplichtig. Uitstel is in principe niet mogelijk. Als een vijfjarige het niet redt op school, dan kunnen de ouders in overleg met de schoolleiding en de leerkracht kijken wat het kind wel aan kan. Kinderen jonger dan zes jaar mogen maximaal vijf uur per week thuis blijven. De directeur kan toestemming geven om dit tot tien uur uit te breiden. Soms zijn er uitzonderingen mogelijk, bijvoorbeeld op grond van een hulpverleningsadvies aan de school en/of de leerplichtambtenaar. Op www.leerplicht.net is hierover meer informatie te vinden.

Wennen op school

Stil zitten, in de kring vertellen en luisteren, je langere tijd concentreren, in groepjes en hoeken werken: naar school gaan is een grote verandering voor een kind. De meeste adoptiekinderen zijn dan ook gebaat bij extra aandacht, een eigen vaste werkplek, overzicht over de groep

José, leerkracht van Victor, 5 jaar: “Voordat Victor geadopteerd werd, was hij al naar school geweest. Zijn adoptieouders wilden hem eerst een poos thuishouden in verband met het hechtingsproces, maar omdat Victor zelf zo graag naar school wilde, begon hij al na een maand bij mij in de groep. Na een paar weken bleek echter dat het nog te vroeg was. Hij was nog zo onstuimig in zijn gedrag en werd erg onrustig van wat er allemaal in zo'n klas gebeurt. Hij leek overspoeld te worden, ook in het contact met andere kinderen. Thuis ging hij slecht slapen en in zijn broek plassen. In overleg met de ouders hebben we de start op school toen nog een paar maanden uitgesteld. Zo kreeg Victor meer tijd om eerst thuis goed te wennen en met andere kinderen te leren spelen.”

en een aangepast tempo. Vooral kinderen die pas kort in het gezin zijn, hebben veel individuele begeleiding nodig. Sommige kinderen zijn in hun geboorteland al naar school geweest. Maar dit voerspelt niet hoe zij zullen functioneren in de nieuwe schoolsituatie.

Onbekendheid met afspraken en gewoonten

Als een kind langere tijd in tehuizen heeft geleefd, weet het vaak niet wat het met speelgoed of werkmateriaal in de kleuterklas moet, mag of kan doen. Het kringgesprek, een hand opsteken als je het antwoord weet, een plasketting pakken, het zijn allemaal zaken die voor schoolgaande kinderen vanzelfsprekend zijn. Maar dat geldt niet voor adoptiekinderen die nog maar kort in Nederland zijn. Dit betekent een onderdompeling in een enorm 'prikkelbad'. Hier kan een kind snel vermoeid door raken.

De meeste adoptiekinderen halen hun lichamelijke en motorische achterstanden op school snel in. De taal-/ spraakontwikkeling en de sociale en emotionele ontwikkeling zijn in de eerste jaren vaak nog wel kwetsbaar.

Leren in een nieuwe taal

Naast de enorme veranderingen die een adoptiekind meemaakt, moet het ook een nieuwe taal leren. Als er geen goede basis is in de eerste taal, is het moeilijker om een tweede taal te leren. Kinderen die hun eerste taal goed spreken, maken de overstap naar school gemakkelijker. Advies van een logopedist kan helpen de juiste aanpak te bepalen.

'Lastig' gedrag als teken van angst

Naar school gaan geeft een adoptiekind vaak opnieuw stress en een onzeker gevoel. Kinderen die nog niet zo lang bij hun adoptieouders wonen, vervallen bij stress nog makkelijk in hun oude patroon van bijvoorbeeld druk doen of zich terugtrekken. Als het kind nog niet geleerd heeft hoe hij zijn emoties kan reguleren, kan hij zichzelf niet afremmen. Dat kan leiden tot ongecontroleerd gedrag. Soms roept hij een afwijzende reactie op door te slaan of te bijten. Ook kan het kind een sterke behoefte hebben om de controle te houden.

Hij lijkt dan koppig of dwars, maar het is een teken van angst: 'Wat gaat er nu weer met mij gebeuren?' Als ouders en leerkrachten goed inspelen op stresssignalen, kan hij alsnog leren hoe hij zijn stress kan reguleren. In de klas is het belangrijk dat een leerkracht teleurstelling of frustratie van het kind niet altijd voorkomt, maar het kind helpt teleurstelling te verwerken. Dit kan door hem te troosten, met hem mee te leven en perspectief te bieden.

Mae Chi (12 jaar): “Ik ging in groep 1 eerst halve dagen naar school. Ik was heel erg verlegen, ik durfde bij vreemden nog niet te praten. Alleen thuis sprak ik met mijn broer en zus. Ik was blij dat ik altijd naast de juf en naast mijn buurmeisje mocht zitten. Het is de liefste juf die ik ooit heb gehad. Ze zei: ‘Je hoeft niet te praten, zing maar mee.’ Zingen vond ik mooi. Al snel kende ik alle liedjes. Daarna leerde ik net als de andere kinderen iedere keer ‘Goedemorgen’ zeggen en de juf aankijken. Ik ben heel langzaam gewend op school, in groep 2 was ik niet meer bang en verlegen.”

Op www.integralevroeghulp.nl vind je informatie over blogboek, een online communicatiemiddel waar ouders en leerkrachten gebruik van kunnen maken om informatie over hun kind/leerling uit te wisselen. Op www.konnnect.nl vind je een handige app en een voorbeeld van een digitaal schriftje.

Juf Angelika, leerkracht van Quinten (5 jaar): “De eerste maanden was Quinten heel beweeglijk. Hij zat overal met zijn neus bovenop. Hij had het echt nodig om precies te weten wat er ging gebeuren en wat er van hem verwacht werd, dan werd hij wat rustiger. Ook werkte het goed om hem af en toe een opdrachtje te geven waarbij hij even kon rondlopen. In plaats van hem steeds te corrigeren, gaf ik hem met zo’n opdrachtje juist het gevoel dat hij mij goed geholpen had. Daar was hij dan echt trots op.”

Ontwikkeling van basisschoolkinderen

Kinderen maken op de basisschool een enorme ontwikkeling door op lichamelijk, motorisch, cognitief en sociaal-emotioneel gebied. Elk kind in zijn eigen tempo. Bij adoptiekinderen kan de ontwikkeling door hun achtergrond langzamer en onevenwichtiger verlopen en soms achterblijven.

Verschillen in ontwikkeling

Adoptiekinderen hebben een grotere kans op een onevenwichtige ontwikkeling. Hun motoriek is bijvoorbeeld goed, maar op taal- en/of sociaal-emotioneel gebied blijven ze nog achter. Een kind is bijvoorbeeld heel pienter en zelfstandig, maar heeft nog weinig idee van het verschil tussen blij en boos zijn. Vaker dan andere kinderen zijn ze op jonge leeftijd te weinig gestimuleerd. Dit kan hun cognitieve ontwikkeling negatief hebben beïnvloed.

Als kinderen in hun vroege ontwikkeling fasen hebben overgeslagen, kan het zijn dat ze moeite hebben met verbanden leggen en logisch ordenen. Dit kan zich op school uiten in bijvoorbeeld reken- of taalproblemen. Testscores kunnen een disharmonisch profiel opleveren, met significante verschillen tussen de performante en verbale ontwikkeling.

Intelligentie

Er zijn verschillende onderzoeken gedaan naar de intelligentie van

adoptiekinderen. Hieruit blijkt dat de gemiddelde intelligentie van adoptiekinderen uiteindelijk niet verschilt van die van niet geadopteerde kinderen. Wel komt een vertraagde cognitieve ontwikkeling vaker voor bij adoptiekinderen. Kinderen die langer dan zes maanden in een tehuis verbleven, scoren gemiddeld lager op intelligentietests dan kinderen die er kortere tijd zaten. Na de adoptie neemt de intelligentie op de langere termijn vaak toe.

Taalontwikkeling

Het taallerend vermogen van de meeste kinderen is groot. Aan het eind van de basisschool presteren adoptiekinderen gemiddeld net zo goed in taal, lezen en spelling als hun klasgenoten.

Voor kinderen die op latere leeftijd, vanaf zes jaar, zijn geadopteerd, is de overgang van hun moedertaal naar het Nederlands lastiger. Ook kinderen die voor hun adoptie langere tijd zijn verwaarloosd of bij wie sprake is van een lichamelijke beperking zoals een schisis, hebben vaker een

vertraagde taalontwikkeling, zowel van de eerste als van de tweede taal. Deze kinderen worden dan ook verwezen naar logopedie. Een consult of ondersteuning vanuit Kentalis kan helpen.

Professor Sienke Goorhuis-Brouwer, orthopedagoog en spraakpatholoog zegt dat in de eerste zes jaren de ontwikkeling van de primaire sensorische gebieden in de hersenen moet plaatsvinden. Ze noemt dit de 'hardware' van een kind. Ze pleit ervoor kinderen de tijd te geven voor de ontwikkeling van de hardware en dan pas aan de slag te gaan met de 'software': lezen, schrijven en rekenen. 'Hardware' ontwikkelen doe je door heel gewone dingen: voorlezen, rijmen, zingen, praten en vrij spelen. Daarmee wordt ook het zelfvertrouwen vergroot. Als je al begint met 'software' installeren voordat de 'hardware' klaar is, loopt de computer vast.

Stille periode

Sommige kinderen hebben na aankomst in het adoptiegezin een stille periode. Ze nemen de taal wel in zich op, maar reproduceren die nog niet. Ze voelen zich te verlegen of juist te boos om te praten. Als leerkracht kun je het kind helpen door te 'ondertitelen' wat het kind non-verbaal vertelt. Als het kind zich thuis gaat voelen en meer (zelf)vertrouwen krijgt, zal het steeds zekerder worden om zich met taal te uiten.

Taalachterstand

Taal- en spraakproblemen van adoptiekinderen kunnen verschillende oorzaken hebben:

- een tekort aan taalaanbod, interactie en stimulering in het land van herkomst;
- het kind moet nog wennen aan de nieuwe klanken. Het gebruik van de tong kan ook anders zijn;
- een medisch probleem, zoals een schisis;
- een ernstige emotionele stoornis;
- een contact- of neurologische stoornis. Er is dan sprake van een secundaire taalstoornis.

Een adoptiekind dat een kleinere woordenschat heeft, kan in de klas moeite hebben een instructie te volgen of een opdracht of tekst te begrijpen. Ook hebben adoptiekinderen vaak meer tijd nodig om te automatiseren wat ze leren.

Extra ondersteuning

Overleg met het zorgteam op school als je achterstanden signaleert in de taalontwikkeling. Bekijk en bespreek met ouders welke mogelijkheden er zijn om het kind extra ondersteuning te bieden. Ook als het kind hardnekkige lees- of spellingproblemen heeft, is overleg met het zorgadviesteam raadzaam.

Maren, leerkracht groep 1-2: “Leona werd geadopteerd toen ze vijf jaar was. De eerste tijd zei ze niks, ze luisterde alleen maar. Wel deed ze enthousiast met alles mee. In die tijd heb ik vooral veel dingen benoemd, zodat ze wist dat ik zag waar ze mee bezig was. Ik zei dan bijvoorbeeld, ‘Je pakt nu de klei.’ Door die neutrale bevestiging werd ze heel rustig. Met voorlezen zorgde ik dat ze naast me zat. Ik wees dan op de tekeningen in het prentenboek, zodat ze het goed kon zien. Ook gaf ik haar kleine taakjes, zoals papier uitdelen. Langzaam durfde Leona steeds meer. Na een half jaar ging ze steeds vaker iets vertellen en vragen. Inmiddels zijn we een jaar verder en doet ze volop met alles mee.”

Kees, vader van Sandro (8 jaar): “Ondanks extra hulp krijgt Sandro het rekenen niet goed onder de knie. Ik denk dat het gemis aan ervaringen in zijn eerste jaren daar een rol bij speelt. In het kindertehuis heeft hij weinig kunnen bewegen en spelen. We hebben steun gehad van een kinderfysiotherapeut, omdat zijn sensomotorische ontwikkeling zwak bleek te zijn. Nu hij problemen met rekenen blijft houden, vragen we ons af of die twee zaken met elkaar in verband kunnen staan. We hebben de school gevraagd een uitgebreider onderzoek te laten doen.”

Zo stimuleert je de taalontwikkeling

- Praat veel over alles wat je doet en ziet.
- Stel het kind een vraag en wacht rustig zijn antwoord af. Geef non-verbaal bevestiging dat je geïnteresseerd bent in het antwoord.
- Geef het kind veel gelegenheid om te spelen. Speel (op ooghoogte) mee, wijs dingen aan, benoem voorwerpen en handelingen.
- Lees elke dag voor, liefst met illustraties die zijn afgestemd op het niveau van het kind.
- Sluit qua tempo en intonatie aan bij het ontwikkelingsniveau van het kind. Het kind gedraagt zich vaak jonger dan zijn leeftijd.

Rekenontwikkeling

Ouders die hiermee aan de slag willen, kun je de volgende tips geven:

- Doe speelse, niet-digitale rekensommetjes, bijvoorbeeld onderweg of bij huishoudelijke klusjes. Vraag of het kind wil helpen met dingen sorteren en op volgorde leggen.
- Laat het kind lekker klimmen, rennen en vrij bewegen door de ruimte (verstoppertje, tikkertje, gymoefeningen).
- Speel kaart- en dobbelspelletjes als Uno, Bingo, Rummikub, Ganzenborden of een bewegingsspel zoals Twister.
- Laat het kind spelen met Lego, blokjes, Kapla en ander constructie- speelgoed.
- Betrek het kind bij klusjes als naaien, knippen, schroeven en timmeren.

Rekenontwikkeling

Wat voor de taalontwikkeling geldt, is ook van toepassing op de rekenontwikkeling. Van adoptiekinderen die langere tijd verwaarloosd zijn geweest, is bewezen dat zij vaker rekenproblemen hebben. De problemen die bij deze groep kinderen werden gevonden met rekenen en taal, hangen met elkaar samen. Om complexe rekenvraagstukken op te kunnen lossen heeft een kind een goed en volledig taalbegrip nodig.

Ook zijn er aanwijzingen dat adoptiekinderen meer dan andere kinderen een slechtere oriëntatie in de ruimte (twee- en driedimensionaal), een zwakkere visuele analyse en concentratieproblemen hebben. Meestal hebben ze ook meer tijd nodig voor het automatiseren van sommen.

Extra ondersteuning

Overleg met het zorgteam op school als je achterstanden signaleert in de reken- of ruimtelijk-visuele ontwikkeling van een adoptiekind in je groep. Bekijk welke mogelijkheden er zijn om het kind extra ondersteuning te bieden. Ook als het kind hardnekkige rekenproblemen blijft houden, symbolen als ‘+’ en ‘-’ door elkaar haalt, getallen verwisselt of onhandige rekenstrategieën blijft kiezen, is overleg met het zorgteam raadzaam.

Motorische en lichamelijke ontwikkeling

Sommige adoptiekinderen hebben bij aankomst in Nederland een achterstand in hun lichamelijke ontwikkeling. Ze kunnen klein of ondervoed zijn (geweest) met een motoriek die niet past bij hun leeftijd. Voor oudere kinderen geldt bijvoorbeeld dat ze niet kunnen

klimmen en rennen of vaak struikelen en vallen (grote motoriek). Ook kunnen ze problemen hebben met hun fijne motoriek: schrijven, knutselen, knippen en plakken vinden ze bijvoorbeeld lastig.

In hun geboorteland hebben ze vaak onvoldoende gelegenheid gekregen om hun grote en fijne motoriek spelenderwijs te ontwikkelen. Op school wordt van kinderen bij schrijven, spelen en bewegen juist een groot beroep gedaan op hun motoriek. Informeer bij het zorgteam welke mogelijkheden er in of buiten de school zijn om de motoriek te oefenen als deze achterblijft.

Special need

Veel adoptiekinderen hebben een medisch aandoening, zoals een schisis, klompvoet of een hartprobleem. Kinderen zijn soms om die reden afgestaan, omdat er in hun geboorteland onvoldoende zorg of toekomstmogelijkheden waren. Bespreek met de ouders wat het adoptiekind wel en niet kan en aan welke aanpassingen of hulp het kind behoefte heeft.

Sociaal-emotionele ontwikkeling

Adoptiekinderen hebben gemiddeld vaker sociale en emotionele problemen dan andere kinderen. Dit geldt met name voor de kinderen die in hun geboorteland verwaarloosd zijn en lange tijd in een instelling hebben gezeten. Deze kinderen ervaren soms problemen in het aangaan en onderhouden van vriendschappen.

Jongens laten vaker probleemgedrag zien dan meisjes. Het gaat dan om hyperactief, rebels, agressief, driftig, impulsief en koppig gedrag, maar ook om somberheid en veel gepieker.

Sociaal-emotionele ontwikkeling en gehechtheid

Bij adoptiekinderen die onveilig gehecht zijn, zie je vaak dat ze moeite hebben vriendschappen aan te gaan en te onderhouden. Ze twijfelen of de ander echt wel met hem bevriend wil zijn en blijven. Dit verbetert als kinderen thuis langzaam toch een veilige gehechtheidsrelatie krijgen met hun nieuwe ouders.

Wanneer het kind nog onvoldoende basisvertrouwen heeft, kan dit er toe leiden dat het kind totaal van slag raakt als de leerkracht even de klas uit gaat of een dagje ziek is. Hij kan zich ook angstig voelen omdat hij zich afvraagt of zijn ouders hem straks wel van school zullen halen. Ook bij een standje van de leerkracht kan het kind heftig reageren. De onderliggende angst is dan vaak dat het kind zich afvraagt of het wel mag blijven als de leerkracht boos is.

Signaalgedrag

Gebrek aan basisvertrouwen en onvoldoende veilig gehecht zijn, uit zich in signaalgedrag. Dit kan verschillende vormen aannemen. Wees alert als je merkt dat het kind:

- zich aan je vastklampt of juist vermijdt;
- snel uit balans is, prikkelbaar of faalangstig;

- vaak de clown uithangt of zich ongeremd gedraagt;
- met onbekenden nadrukkelijk of ongepast contact maakt;
- wantrouwen naar volwassenen toont en/of het gezag van de leerkracht niet accepteert;
- vaak zelf de controle of de regie wil houden;
- over-alert en snel afgeleid is en dingen niet afmaakt;
- impulsief is, niet op zijn beurt kan wachten;
- geen echte vriendjes heeft.

Al dit gedrag kan een teken zijn dat het kind zich nog onzeker en onveilig voelt. Het is nog aan het leren om te vertrouwen op zichzelf en op anderen. Informeer ouders (en het zorgteam) als je dit gedrag opmerkt.

José, leerkracht groep 1: “Toen Zhen bij mij in de klas kwam, wilde hij in de kring meteen bij me op schoot. Hij probeerde jong en oud voor zich te winnen. Ik vond het knap dat hij zich zo durfde te presenteren. Toen ik hem beter observeerde, zag ik dat hij onzeker was. Hij hield controle door zelf de leiding te nemen. Toen hij langer op school was en eraan gewend raakte dat ik bepaal wat er gebeurt, werd hij rustiger. Hij is nu beter in balans en meer ontspannen. Maar als ik een dag niet in de klas aanwezig ben en een invaller staat voor de klas dan gaat het minder goed.”

Matige werkhouding

Onveilig gehechte kinderen hebben een matige werkhouding. Ze hebben opstartproblemen en moeite met overzicht en ordenen. Vaak hebben ze ook concentratie- en motivatieproblemen. Dit kan invloed hebben op het geheugen; het kind houdt informatie moeilijk vast. Zolang het kind stress van onveiligheid ervaart zal het moeilijk voor hem zijn te leren en te presteren op school. Het is goed om te weten dat deze werkhouding een teken is dat het kind nog bezig is met leren te vertrouwen op zichzelf en anderen.

‘Negatief’ gedrag

Liegen, stelen, niet luisteren, slaan, agressie: soms kunnen adoptiekinderen gedrag laten zien dat uitnodigt tot afwijzing. Afwijzing is nooit de reactie waar kinderen behoefte aan hebben. Negatief gedrag komt voort uit angst. Het is soms het enige gedrag dat ze kennen, hun houvast in een voor hen onbekende of angstige situatie. Eigenlijk roept het gedrag van het kind het tegenovergestelde op van wat hij nodig heeft: positief contact, geborgenheid, uitleg en steun bij wat er wel van hem verwacht wordt. Sta niet te lang stil bij het negatieve gedrag, benoem het kort en biedt een duidelijk vervolg. Daarmee geef je het kind de kans om te herstellen wat niet goed ging. Meestal verbetert negatief gedrag als het kind langere tijd in een veilig gezin verblijft.

Overgangssituaties

Veel adoptiekinderen blijven lang gevoelig voor overgangssituaties

omdat ze voor de adoptie al veel onvoorbereide en ongewenste overgangen hebben meegemaakt. Zo kan het voor een adoptiekind bijvoorbeeld spannend zijn om vanuit de klas naar het gymlokaal te lopen als dat niet van tevoren goed is uitgelegd. Besteed daarom extra aandacht aan de voorbereiding van activiteiten die afwijken van de normale structuur, door het kind alvast te vertellen, of laten zien wat er komen gaat.

Volgen ontwikkeling

Via het leerlingvolgsysteem krijg je een aardig beeld van de ontwikkeling van de kinderen in je groep. Je kunt eruit afleiden op welk gebied het kind op niveau is en op welke punten er misschien extra begeleiding nodig is. Voor kinderen met een bijzondere achtergrond geldt dat toetsen en observaties niet altijd een compleet beeld geven van eventuele leerproblemen. De constatering dat rekenen achterblijft, kan vragen om een bredere aanpak dan alleen remedial teaching. Soms zijn aanvullende tests, bijvoorbeeld door een orthopedagoog, logopedist of kinderfysiotherapeut nodig om inzicht te krijgen in wat nu precies het leerprobleem is. Heeft het kind bijvoorbeeld een afwijkend IQ, liggen zijn talige en ruimtelijke capaciteiten ver uit elkaar, is de motoriek onvoldoende ontwikkeld of is er misschien een concentratieprobleem? Bij adoptiekinderen hangen de leerproblemen geregeld samen met een complex aan factoren. Zo kunnen

een (nog) onveilige hechting, gevoelens van rouw en onzekerheid bijvoorbeeld een rol spelen.

Bij een kind met een rekenprobleem kan remedial teaching bijvoorbeeld worden aangevuld met een sensomotorische therapie.

Uitkomsten test niet altijd betrouwbaar

In de eerste jaren na aankomst in het adoptiegezin zijn testresultaten van adoptiekinderen nog weinig veelzeggend. De mate waarin ze veilig zijn gehecht speelt dan nog een grote rol in hun ontwikkeling en daarmee hun leerprestaties. Het is daarom nog moeilijk conclusies over bijvoorbeeld niveau en intelligentie aan de uitkomst van een test te verbinden.

Wel geeft een test bruikbare informatie over de ontwikkeling als dezelfde test later herhaald wordt.

Het soort test, de omstandigheden tijdens het afnemen van de test en de mate waarin de voorgeschiedenis van het adoptiekind wordt meegenomen, kunnen heel bepalend zijn voor de uitkomsten.

Adoptiekinderen in de onderbouw

Rond de leeftijd van zes, zeven jaar worden adoptiekinderen zich bewust van hun geschiedenis en 'anders' zijn. Dat vraagt om een 'adoptiealerte' aanpak van de leerkracht en goed overleg met school.

Voor het eerst naar school

Een adoptiekind kan meer tijd of specifieke begeleiding nodig hebben om zijn achterstand in te halen. Allereerst is het belangrijk dat het kind rustig kan starten op school. Voor een prettige start op school is het goed als je tijd maakt voor een uitgebreide intake en met de ouders een rustig opbouwend wenschema opstelt.

Ondersteuning en positieve feedback

Adoptiekinderen hebben veel meegemaakt en moeten leren vertrouwen op volwassenen in hun omgeving, en dus ook op de leerkracht. In de klas is het belangrijk dat je het kind steunt, troost, meeleeft en perspectief geeft. Kinderen kunnen herstellen en hun vertrouwen herwinnen als ze weer (of voor het eerst) gaan ervaren dat betrouwbare, vriendelijke volwassenen hun spanning kunnen helpen oplossen. Je helpt het kind dus door in te spelen op zijn onderwijsbehoeften en positief op hem te reageren, ook als het kind gefrustreerd of boos wordt.

Duidelijke opdrachtjes

Start een kind in een kleutergroep, bedenk dan dat een kind dat op oudere leeftijd is geadopteerd vaak nog niet zo goed kan spelen of niet weet hoe hij met een activiteit kan meedoen. Het kind vindt het vaak prettig om een duidelijk opdrachtje te krijgen of de leerkracht te helpen. Help het kind keuzes maken, dat is het niet gewend. Zijn plezier in zelf ontdekken staat centraal, je hebt de rol van begeleider.

Extra jaar kleuteren?

Het antwoord op de vraag of een kind schoolrijp is, is per kind verschillend. In principe gaan alle kinderen over van groep 2 naar groep 3. Redenen om een kind nog een jaar extra te laten kleuteren zijn meestal dat het kind nog grote ontwikkelingsachterstanden heeft, te speels is, onvoldoende geconcentreerd is en/of onvoldoende gemotiveerd is om taken uit te voeren. Bij twijfel over de overgang van een adoptiekind van groep 2 naar groep 3 kun je contact opnemen met Fiom Adoptievoorzieningen.

Ardi, leerkracht groep 1-2: "Nyomi was bijna zes toen ze naar Nederland kwam. Het spelen in de hoeken was voor haar nog heel verwarrend. Wat werd er van haar verwacht? Ook het werken in het platte vlak was voor haar totaal nieuw. Ze kon heel goed potloden uitdelen, klei kneden en de stoelen in de kring zetten, dat heb ik haar veel laten doen. Ze genoot van de gezelligheid in de klas. Het eerste half jaar is ze halve dagen naar de klas gekomen, om rustig te wennen. Dat heeft haar goed gedaan."

Ellis, leerkracht groep 1-2: "Mattias is zes jaar en is toen hij ruim vijf was naar Nederland gekomen. Hij doet het best goed in de klas. Hij doet mee in de kring, kan leuk vertellen en speelt lief samen met zijn klasgenootjes. Cijfers en letters herkennen lukt al aardig. Toch hebben we besloten hem nog niet naar groep 3 te laten gaan. In emotioneel opzicht is hij nog erg jong. Hij is nog heel speels en snel van slag. Hij werkt erg ongericht. We gunnen hem nog een jaar in groep 2 om hier verder in te groeien, zodat hij een sterke start kan maken in groep 3."

Marian, leerkracht groep 4: "Li-An is een meisje in mijn groep dat op haar tweede is geadopteerd. Tijdens het knutselen voor Moederdag werd ze verdrietig. Ik vroeg haar waarom ze zo verdrietig was. Ze antwoordde dat ze aan haar Chinese moeder moest denken. Ik heb toen voorgesteld dat Li-An ook iets voor haar Chinese moeder zou maken. Li-An kwam met een goed idee. Ze heeft een glazen potje voor een waxinelichtje versierd. Dan kon ze het kaarsje op Moederdag aansteken en zo ook aan haar Chinese moeder denken. Toen de vader van Li-An haar kwam ophalen hebben we dit besproken. Ook hij vond het een prima idee."

Rouw in relatie tot afstand en adoptie

Vanaf zes à zeven jaar neemt het logisch denkvermogen van kinderen sterk toe. Een adoptiekind gaat beseffen dat zijn adoptieverhaal ook een keerzijde heeft. Hij begrijpt dat hij om geadopteerd te kunnen worden, eerst is afgestaan. Dat kan opnieuw gevoelens van gemis, verdriet en rouw met zich meebrengen. Deze gevoelens kunnen zich uiten in huilbuien, slecht slapen, angst, driftbuien, dwars of druk gedrag. Ook kan het kind zich afvragen waarom hij weg moest, of er soms iets mis is met hem. Rouw en verdriet kunnen ook op school losgemaakt worden. Thema's in de klas zoals 'familie' of 'geboorte' kunnen gevoelig liggen voor adoptiekinderen. Opmerkingen of vragen van klasgenootjes kunnen soms ook extra hard aankomen, doordat het afgestaan zijn hen kwetsbaar maakt voor afwijzing.

Zelfbeeld en identiteitsontwikkeling

Door liefdevolle aandacht, aanmoediging, complimentjes en duidelijke regels ontwikkelen kinderen zelfvertrouwen. Kinderen in de onderbouw leren begrijpen wat goed en fout is, al hebben ze hierbij nog veel hulp van de leerkracht nodig. Ruimte om te mogen experimenteren en fouten te maken bevordert de ontwikkeling van een positief zelfbeeld.

Bewust van uiterlijke verschillen

Hoe ouder kinderen worden, hoe vaker

ze uiterlijke verschillen gaan registreren zoals gezichtskenmerken, haarkleur, huidskleur en vorm van de ogen. Klasgenootjes reageren op kinderen die er anders uitzien dan zij. Dat doen ze vaak heel direct. Niet om te pesten, maar omdat ze bezig zijn de wereld te ontdekken. "Jij bent bruin." of "Dat is helemaal jouw echte moeder niet." Dat besef kan voor adoptiekinderen hard aankomen, zelfs als ze het best weten en ouders er altijd open over zijn geweest. Ineens kan het zijn dat een kind het anders hoort of begrijpt. Vooral bij kinderen vanaf een jaar of zeven zie je dat ze soms geen andere huidskleur of een bijzondere naam willen hebben. Ze willen het liefst uit de buik van hun adoptiemoeder zijn gekomen. Er zijn ook adoptiekinderen die trots zijn op hun uiterlijk of er wel een beetje uitzien als hun klasgenootjes en adoptieouders, maar tegelijkertijd verdrietig zijn omdat ze niet bij hun adoptiemoeder zijn geboren. Ook kan het zijn dat ze het wel prima vinden, maar het er niet steeds over willen hebben.

Een adoptiekind kan erg gefocust zijn op de onderlinge uiterlijke verschillen tussen hemzelf en zijn omgeving. Dat hij hier zo mee bezig is, wil niet automatisch zeggen dat hij hier moeite mee heeft. Hij is zichzelf in relatie tot zijn omgeving aan het onderzoeken en ontdekken.

Tips

- Lees voor uit boeken waarin kinderen uit verschillende culturen voorkomen.
- Benoemt een kind in de groep de andere huidskleur van een adoptiekind? Bevestig dat elk kind er anders uitziet. "Hij is bruin, jij bent wit. Jij hebt rood haar, zij heeft zwart haar." Benoem niet alleen uiterlijke verschillen maar ook de overeenkomsten, in uiterlijk maar ook in dezelfde voorkeuren of belangstelling.
- Sommige adoptiekinderen vinden het fijn om op school iets te vertellen over hun adoptie. Informeer of dat ook geldt voor het adoptiekind bij u in de klas. Overleg met de ouders.
- Laat het ouders weten als er iets in de klas speelt over verschillen. Een kind dat een arm of een hand mist, kan zich soms onzeker voelen als andere kleuters hem/haar gaan aanstaren. Het helpt als ouders met hun kind zulke situaties doornemen en met het kind in de veilige thuissituatie 'oefenen' hoe je dan kan reageren.

Samenwerking met ouders

Adoptieouders hebben meestal vaker dan andere ouders behoefte aan uitwisseling en afstemming met de leerkracht. Omdat ze het verleden van hun kind niet helemaal kennen, zijn ze benieuwd hoe het gaat met hun kind op school. En omdat ze vaak nog volop bezig zijn met het opbouwen van de band met hun kind, kan het voor hen lastig zijn om hun kind tegelijkertijd al weer een beetje los te laten. Ook jij kunt behoefte hebben aan extra afstemming en overleg met de ouders. Spreek met elkaar een prettige en haalbare manier van contact af. Uitwisseling via mail of een schriftje kan zeker in het begin een handig hulpmiddel zijn. Neem elkaars verhalen serieus, ook al is het gedrag op school anders dan thuis.

Als je twijfelt of het onderwijsaanbod aansluit bij de ontwikkeling en behoeften van het adoptiekind, is het raadzaam het kind goed te blijven observeren. Misschien is in de startfase extra begeleiding mogelijk. Bespreek het kind ook in het zorgteam. Dit alles vraagt om goed overleg en afstemming tussen jou, de intern begeleider en de ouders.

Wei-Min: “Een invalmeester heeft ooit gezegd dat ik een nepmoeder heb. Dat vond ik zo erg, wat een domme meester! En de juf op mijn vorige school heeft een keer iets naars tegen mijn zus gezegd toen ze moest huilen omdat het over adoptie in China ging. Die juf zei dat mijn zus daar toch niet meer om hoefde te huilen, omdat het al zo lang geleden was. Mijn moeder is na schooltijd met de juf gaan praten. Ze heeft sorry gezegd en dat ze er te weinig van wist.”

Ondersteuning voor scholen

Fiom Adoptievoorzieningen is de landelijke organisatie voor voorlichting, voorbereiding en nazorg op het gebied van adoptie. Naast nazorg aan adoptiegezinnen biedt de stichting ook aan leerkrachten, IB'ers en schoolbegeleidingsdiensten informatie en ondersteuning op maat, zoals telefonisch advies, e-hulp, een nieuwsbrief, presentaties op studiedagen en schoolconsulten.

Adoptiekinderen in de bovenbouw

Adoptiekinderen in de bovenbouw blijven een stimulerende benadering van ouders en leerkrachten nodig hebben om zich positief te ontwikkelen. Ze worden gevoeliger voor wat de groep van hen vindt en kunnen veel bezig zijn met hun afkomst en roots. Een goede afstemming met de ouders blijft belangrijk.

Zelfbeeld en identiteitsontwikkeling

In de bovenbouw worden kinderen steeds kritischer en zelfstandiger. Zij gaan het belangrijk vinden bij een groep te horen. Dat geeft een veilig en vertrouwd gevoel. Daarnaast zijn kinderen in de bovenbouw bezig met eerlijkheid en rechtvaardigheid. Dit is de leeftijd waarop kinderen volop meeleven met of in actie komen voor bijvoorbeeld dieren of kinderen uit ontwikkelingslanden. Zijn rechtvaardigheidsgevoel kan een adoptiekind het idee geven dat het niet eerlijk is dat hij wel is geadopteerd, terwijl andere kinderen die het moeilijk hadden moesten achterblijven. Zijn voorgeschiedenis kan een adoptiekind soms blokkeren in de ontwikkeling van een positief zelfbeeld en zelfvertrouwen. Misschien is hij onzeker, weinig weerbaar, faalangstig of heeft hij snel het gevoel dat hij er niet bij hoort. Voor elk adoptiekind is dit weer anders; het hangt ook samen met zijn karakter en veerkracht.

Bewust van uiterlijke verschillen

Adoptiekinderen moeten leren omgaan met de reacties uit hun omgeving op de adoptie. Ze willen graag bij de groep horen. Op 'witte scholen' en in kleine dorpen ervaren sommige adoptiekinderen de uiterlijke verschillen met hun leeftijdsgenootjes als lastig. Ze praten dan vaak liever niet over hun adoptie. Andere kinderen in de bovenbouw zijn ook bezig met hun uiterlijk en kunnen om die reden ook reageren op de afkomst of het uiterlijk van een adoptiekind. Maak diversiteit bespreekbaar in de klas, bijvoorbeeld met het thema 'overeenkomsten en verschillen'. De meeste adoptiekinderen vinden trouwens prima aansluiting. Soms worden adoptiekinderen vanwege hun uiterlijk helaas gepest of gediscrimineerd door leeftijdsgenoten. Neem emoties van het kind over discriminatie serieus en spreek de pesters aan op hun gedrag.

Tips

- Stimuleer en bevestig het kind op een positieve manier.
- Laat het kind een haalbaar taak uitvoeren of verantwoordelijkheid voor iets dragen. Daardoor leert hij nieuw gedrag en groeit zijn zelfvertrouwen. Geef positieve reacties op zijn ondernemingslust. “Fijn dat je hebt opgeruimd.”
- Bied structuur: stel duidelijke grenzen en regels.
- Informeer altijd of het kind zelf wel wil praten over zijn afkomst.
- Speel positief in op de herkomst van een adoptiekind.
- Misschien houdt het kind bezig dat andere kinderen uit het kindertehuis vaak niet naar school kunnen. Kijk of je samen iets kunt organiseren, misschien samen met de klas, zoals tekeningen maken en speelgoed inzamelen. Overleg hierover met ouders. Zo kan een kind iets doen met zijn rechtvaardigheidsgevoel.

Bijdragen aan een positief zelfbeeld van een kind kan elke dag. Vertel het kind geregeld dat je trots op hem bent en geef hem een compliment als hij iets goed doet. Het kind zal in zichzelf leren geloven en zich in het algemeen ook vriendelijk gedragen.

Stevenson, 12 jaar: “Mijn nieuwe meester op school zei in het kringgesprek: “Je bent geadopteerd. Wil je daar iets over kwijt?” Dat vond ik een goede vraag. Ik wil er in de klas namelijk niets over zeggen.”

Bewust van afkomst

Adoptiekinderen gaan op zoek naar antwoorden op vragen over hun afkomst en waarom ze zijn afgestaan. Bijvoorbeeld ‘Hoe zien mijn vader en moeder in Haïti eruit?’ ‘Lijk ik op hen?’ ‘Waarom mocht ik niet bij hen blijven?’ ‘Denken ze wel eens aan mij?’ Komt het geboorteland in het nieuws of aan bod in de les, dan roept dit vaak vragen op. ‘Is mijn moeder daar nu?’ ‘Gaat het goed met mijn familie?’ Ook kan een kind op deze leeftijd al verlangen tonen naar zijn roots en zijn ouders vragen om een reis naar zijn geboorteland of een ontmoeting met de biologische ouders. Soms vinden kinderen het moeilijk om zulke verlangens en gevoelens met hun adoptieouders te delen omdat ze denken dat het hen kwetst.

Rootsreis

Veel adoptieouders gaan bewust en open om met de achtergrond van hun kind. Soms gaat het gezin in de basisschoolperiode terug naar zijn geboorteland, bijvoorbeeld om samen het land te leren kennen, het kindertehuis te bezoeken en soms ook om de biologische familie van hun adoptiekind te ontmoeten. Zo’n rootsreis vergt veel energie van alle gezinsleden en kan, ook achteraf, allerlei emoties losmaken. Mogelijk merk je dat ook in de klas bij het kind. Houd in de periode voor en na de reis daarom goed contact met de ouders en bespreek wat het kind er over wil vertellen in de klas.

Luna, 12 jaar: “Mijn meester weet best veel van adoptie. Hij betreft dat ook bij de les. Bijvoorbeeld bij aardrijkskunde, dan vraagt hij of ik weet waar het dorp ligt waar ik geboren ben. En toen ik vorig jaar terugkwam van rootsreis, vroeg hij of ik mijn usb-stick wilde inpluggen op het digibord om foto’s te laten zien. Dat vond ik leuk! Voor ik naar China ging hebben we met alle kinderen in de klas sieradendoosjes gepimpt. Die doosjes hebben schoolouders gekocht en dat heeft veel geld opgeleverd. Daarvan hebben twee baby’s in mijn tehuis een lipoperatie gekregen. Dat is heel fijn!”

Puberteit

Een adoptiekind in de puberteit moet extra hard werken tijdens zijn zoektocht naar zijn identiteit. Zo moet hij leren omgaan met de betekenis en gevolgen van zijn afgestaan zijn en leren omgaan met het verlies dat met adoptie gepaard gaat. Hij moet zijn etnische identiteit onder ogen zien, waarbij hij fysieke verschillen met vrienden en gezinsleden moet accepteren. Dit geldt ook voor verschillen in karakter en soms ook in intelligentie, talenten of belangstelling. Verder zal hij op termijn het belang van zijn roots moeten afwegen en erkennen. Sommige adoptiekinderen in de puberteit kunnen flink worstelen met

het verschil in uiterlijk tussen henzelf en leeftijdgenoten. Ze gaan zich identificeren met jongeren die in hetzelfde land geboren zijn, of die net als zij geadopteerd zijn. Soms zoeken ze ook herkenning bij andere kinderen met dezelfde huidskleur die niet geadopteerd zijn.

Rouw in relatie tot afstand en adoptie

Kinderen in de bovenbouw kunnen (opnieuw) rouwen over zaken die te maken hebben met afstand en adoptie. Dat kan zich uiten in boos, opstandig of juist teruggetrokken gedrag. Door een scheiding van adoptieouders, het uitgaan van een verkering of overlijden van een grootouder kunnen bijvoorbeeld gevoelens van gemis of angst voor verlaten opnieuw worden aangewakkerd. Ook op school kunnen ze losgemaakt worden, bijvoorbeeld als een kind een stamboom van zijn familie moet maken of als er wisselingen zijn van leerkrachten. Als een adoptiekind zich gediscrimineerd voelt of nooit uitgenodigd wordt voor een verjaardagsfeestje, kan dit hem opnieuw het gevoel geven dat hij niet goed genoeg is, of er niet echt bij hoort.

Pubers denken opnieuw na over het afgestaan zijn en dat kan oude pijn weer oproepen.

Samenwerking met ouders

In de bovenbouw blijven regelmatige afstemming en contact met de ouders belangrijk. Bespreek aan het begin van

het schooljaar met de ouders wat de sterke en zwakke kanten en behoeften van het adoptiekind zijn, waar nog hiaten zijn en wat de aandachtspunten voor het komende jaar zijn. Blijf respectvol met elkaar communiceren, ook al hebben de ouders misschien een andere kijk op hun kind dan jij en gedraagt het kind zich op school anders dan thuis.

Vaak is afwijzend, boos of dwars gedrag niet persoonlijk bedoeld. Boosheid en verdriet zijn gezonde fasen in een rouwproces. Leerkrachten en ouders kunnen het kind daarbij in goed overleg steunen.

Aanpak in de klas

Een adoptiekind heeft veel baat bij een leerkracht die hem begrijpt en duidelijk voor hem is. In dit hoofdstuk vind je tips die helpen een positieve band met de kinderen in uw klas op te bouwen. De tips zijn vooral bedoeld voor de onderbouw. Veel tips komen ook nog van pas in de bovenbouw.

Een positieve benadering

Van een positieve benadering krijgt een kind zelfvertrouwen. Het is voor een adoptiekind essentieel dat het zich begrepen voelt en 'gehoord' wordt. Van een te kritische en corrigerende benadering wordt een adoptiekind vaak onzeker. Hij zal uit zelfbescherming dan juist niet goed luisteren of in verzet komen.

Voor de beginperiode: zo voelt een kind zich begrepen en gezien

- Benoem eerst het gedrag of de emotie van het kind op een neutrale manier. Benoem vervolgens het gewenste gedrag. "Jij loopt van je plek, dat kan nu niet, kom maar zitten. Nog even en dan zijn we klaar."
- Praat niet uitgebreid over negatief gedrag, reageer rustig en voorspelbaar.
- Zeg regelmatig: "Ik wil je helpen, daar ben ik voor." Of: "Je hoeft hier niet alles te kunnen of alleen te doen. We gaan het leren door te proberen."
- Benoem juist ook gedrag van het kind als het goed gaat. "Chen, jij werkt lekker door. Knap vind ik dat."

- Maak (vaak) oogcontact. Pas je tempo aan als je met het kind praat. Geef het kind eerst de ruimte om te reageren nadat jij zelf iets gedaan of gezegd hebt.
- Leef met het kind mee en spiegel zijn emoties.
- Groet het kind 's morgens bij binnenkomst en 's middags bij vertrek. Laat merken dat je het fijn vindt als het kind de volgende dag weer komt.

Veiligheid en duidelijkheid

Meer dan andere kinderen hebben adoptiekinderen behoefte aan veiligheid, duidelijkheid en voorspelbaarheid. Het stimuleert hun gedrag positief en verlaagt hun stress als ze weten waar ze aan toe zijn, welke taken er van hen worden verwacht en wat hun plek is in de klas. Een adoptiekind voelt zich soms nog onrustig. Dat heeft effect op zijn concentratie en taakgedrag.

Zo bied je veiligheid

- Houd het kind dichtbij je. Geef het kind een rustige plek in de klas en in het groepje.
- Kom beloftes na, bijvoorbeeld: "Ik ga niet uit de groep zonder het te zeggen."

- Geef korte, duidelijke regels. Geef niet alleen aan wat er niet mag, maar bespreek ook wat een kind wél kan doen als het boos wordt. Bijvoorbeeld: vertellen wat er is, even iets drinken of een ademhalingsoefening.
- Bereid overgangssituaties voor, zoals lopen naar de gymzaal of een activiteit buiten school. Leg uit welk gedrag je verwacht en check of de leerling dit begrijpt.
- Vertel, eventueel met pictogrammen, hoe de schooldag (ochtend, middag) zal verlopen.
- Maak van een time-out een time-in. Laat het kind bij voorkeur in de klas blijven, zodat het als hulp en niet als straf ervaren kan worden. Soms is het omdraaien van een stoel om even tot rust te komen al voldoende.

Gevoelens benoemen

Het is belangrijk naar het kind te luisteren en zijn gedrag en gevoelens te verwoorden en toe te laten. Als hij hoort dat hij boos, bang of verdrietig mag zijn, voelt hij zich begrepen.

Gevoelens benoemen

- Laat het kind merken dat je hem ziet en wil helpen. “Je wilt het graag goed doen en dan lukt het toch net niet. Ik begrijp dat je daar boos van wordt. Ik ga je helpen, dan gaat het elke keer een stukje beter tot je het helemaal kan.”
- “Moeilijk hè, Yin? Toch weet ik dat het je gaat lukken.”
- “Kiran is blij, hij straalt helemaal, dat is fijn om te zien.”

Vertel als het nodig is aan de andere kinderen waarom het kind zich soms lastig gedraagt, bijvoorbeeld: “Hij vindt het heel spannend en daardoor wordt hij erg druk.”

Laat een verdrietig kind uithuilen en zeg niet dat het over of klaar is. Huilen helpt het kind zijn stress te ontladen.

Structuur bij leertaken

Emotionele problemen kunnen de cognitieve ontwikkeling van leerlingen belemmeren. Iets nieuws leren betekent open staan voor een nieuwe ervaring en toegeven dat je iets nog niet kunt. Voor een adoptiekind kan dat heel lastig zijn. De angst voor controleverlies kan hem nog in de weg staan bij het leren van nieuwe taken. Daarom is zo'n kind gebaat bij een leerkracht die structuur aanbrengt in de leertaken.

Zo stimuleer je het leergedrag van een (adoptie)kind

- Verdeel een opdracht in kleine stapjes.
- Check of het kind de instructie of taak echt helemaal heeft begrepen. Soms worden belangrijke details gemist. Help eventueel met opstarten.
- Maak het kind duidelijk wat moet en wat mag.
- Visuele ondersteuning helpt, zeker als de taal-/spraakontwikkeling nog niet optimaal is. Zorg voor pictogrammen, een klok en een duidelijke dag- en weekplanning.
- Geef binnen de structuur (beperkte) keuzemogelijkheden.
- Wissel stilzitten af met doe-momenten.

- Besteed vanaf groep 3 aandacht aan studievaardigheden.
- Is een opdracht gelukt? Benoem expliciet dat het kind daar zelf voor heeft gezorgd. Zo leert een kind dat het zelf positieve invloed heeft op zijn eigen kunnen.
- Help herstellen wat niet goed ging.
- Buig een belemmerende gedachte (Ik kan het niet) om in een helpende gedachte (dat ga ik deze week leren).

Zorg en begeleiding

Als duidelijk is dat een adoptiekind op school en/of daar buiten extra begeleiding nodig heeft is het zaak om in overleg met elkaar te bekijken welke stappen er genomen kunnen worden.

Schoolconsult Fiom Adoptievoorzieningen

De (ortho)pedagogen van Fiom Adoptievoorzieningen kunnen ouders, leerkrachten en het zorgteam met een schoolconsult ondersteunen in de begeleiding van een adoptiekind. Gezamenlijk bekijk je wat het kind nodig heeft en hoe het schoolteam rekening kan houden met adoptie- specifieke aspecten. Een adoptiedeskundige brengt de sociale en emotionele ontwikkeling van het kind in kaart door thuis en op school korte filmopnames te maken. Ze bespreekt de resultaten met ouders, leerkracht en de intern begeleider en geeft informatie en adviezen.

Binnen en/of buiten de school

In het zorgteam wordt duidelijk welke begeleiding de school kan bieden. Overleg met de ouders welke hulp volgens het zorgteam nodig is, vraag wat ouders zelf voor ideeën hebben en geef tips wat ouders thuis zelf kunnen doen.

Neem contact op met of verwijz hen naar Fiom Adoptievoorzieningen die beschikt over adressen van deskundigen als logopedisten, kinderpsychologen, psychomotore kindertherapeuten of praktijken voor diagnostiek en behandeling die ervaring hebben met adoptiekinderen.

Tests en diagnoses

Als er een vermoeden is dat een kind een ernstig ontwikkelingsprobleem of eventueel een stoornis heeft, is het raadzaam het kind te laten testen. Dat gebeurt niet zomaar, er moet sprake zijn van een probleem dat hardnekkig is en langere tijd aanhoudt. De ouders kunnen dan contact opnemen met een praktijk waar orthopedagogen en psychologen werkzaam zijn. Zij kunnen als zij de vermoedens gegrond vinden het kind testen, bijvoorbeeld op ADD of ADHD, dyslexie of dyscalculie. Ook kunnen ze laten onderzoeken wat het IQ van het kind is en hoe (dis) harmonisch het intelligentieprofiel is samengesteld.

Geef ouders de tip om bij Fiom Adoptievoorzieningen te vragen naar adressen van hulpverleningspraktijken die adoptiespecifieke kennis hebben, zodat ook de achtergronden en het hechtingsproces van het adoptiekind in de onderzoeken meegenomen kunnen worden.

Zorg dat zowel de schoolvragen als de vragen vanuit de thuissituatie in het onderzoek worden meegenomen.

Intelligentietests bij adoptiekinderen niet altijd valide

Uit onderzoek blijkt dat intelligentietests, zeker voor adoptiekinderen die op oudere leeftijd in Nederland kwamen, niet altijd valide zijn. Het IQ neemt in het algemeen toe na adoptie. Bovendien zijn tests genormeerd naar kinderen die in hun Nederlandse geboortegedzin opgroeiden. De normen van een veel gebruikte intelligentietest zijn bijvoorbeeld vastgesteld op grond van gemiddelde prestaties van kinderen die ten minste zes jaar in Nederland zijn. Dit is voor geadopteerde kinderen steeds vaker niet het geval. Daarbij komt dat de test heel talig is, wat lastig is voor een adoptiekind dat nog niet zo lang in Nederland is.

De ervaring leert dat bij herhalingsonderzoek na één of twee jaar bij adoptiekinderen heel andere uitkomsten gevonden kunnen worden. Voor kinderen die nog geen zes jaar in Nederland zijn gaat de voorkeur uit naar een non-verbale intelligentietest, eventueel aangevuld met een taalontwikkeling test.

Meer informatie

Fiom Adoptievoorzieningen is de landelijke organisatie voor voorlichting, voorbereiding en nazorg op het gebied van adoptie. Aan leerkrachten, intern begeleiders, schoolbegeleidingsdiensten en anderen die adoptiegerelateerde vragen hebben, biedt de stichting informatie, consultatie en ondersteuning op maat. Schroom niet te bellen of te mailen met uw vragen. Een adoptiekind is erg geholpen met een juiste aanpak op school.

Informatie en advies

Voor al jouw vragen over adoptie in relatie tot opvoeding, ontwikkeling en onderwijs kun je gratis terecht bij de advieslijn: ma t/m do van 9.30 - 12.30 uur, tel. 030 - 233 03 40, keuze 3 (normale gesprekskosten). Je kunt je vraag ook e-mailen naar nazorgadoptie@fiom.nl

Deskundigheidsbevordering

Wil je met collega's jouw deskundigheid vergroten over adoptiekinderen op school? Nodig een adoptiedeskundige van Fiom Adoptievoorzieningen uit voor een lezing, training, studiedag of casuïstiekbespreking op jouw school of in een samenwerkingsverband. Veel tips kun je ook gebruiken bij de aanpak van gedragsproblemen van niet-geadopteerde leerlingen.

Meer lezen

Op de website www.fiom.nl vind je meer informatie over de diensten van Fiom Adoptievoorzieningen.

Nieuwsbrief AdoptieAlert

Heb je als leerkracht of intern begeleider vaker te maken met adoptiekinderen? Abonneer je dan gratis op de digitale nieuwsbrief 'AdoptieAlert'. Je ontvangt dan vier keer per jaar informatie over ontwikkelingen op adoptiegebied, een praktijkcase en andere adoptiegerelateerde informatie. Aanmelden kan op de website www.fiom.nl.

Voor meer informatie of collegiale consultatie:

Fiom Adoptievoorzieningen
De Bouw 93
3991 SZ Houten
Telefoon: 030 - 233 03 40
info@fiom.nl
www.fiom.nl

omdat je er niet alleen voor staat